

Rellegint Jordi Ventura

written by Jaume Renyer | 6 de juny de 2023

Jordi Ventura i Subirats (Bareclona, 7 d'agost del 1932- 15 de gener del 1999), fou un intel·lectual multidisciplinar, (nacionalisme, socialisme, maçoneria), professor universitari, però fonamentalment un eminent historiador medievalista especialitzat en l'estudi de les minories nacionals i religioses europees, (catalanisme, occitanisme, catarisme). Fèlix Villagrasa i Hernández n'ha publicat una semblança panoràmica, *Jordi Ventura i Subirats. Mestre d'heterodòxia*, (Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics, número XXIX, (2018), pàgines 301-325).

Els seus llibres, *Pere el Catòlic i Simó de Montfort* (1960), *Alfons el Cast, primer comte rei* (1961) i *Els heretges catalans* (1963), són mostres de la seva precoç erudició. La seva progressió i projecció intel·lectual es veié dificultada pel fet d'estar "enfrontat al materialisme rampant amb pretensions de cientisme omnímode, que deixava de banda aspectes essencials dels estudis socials com les creences, les mentalitats i les característiques locals i nacionals. El seu anticomunisme, la fòbia a la justificació de la violència de qualsevol mena, l'apartà dels seguidors de l'ortodòxia d'arrel marxiana, que eren majoria en molts departaments de les universitats catalanes i solament contemplaven el dret d'autodeterminació dels pobles com un esquer que mai no complia en els paradisos igualitaris" (Fèlix Villagrasa, pàgina 319).

La lectura del darrer treball, publicat pòstumament, *Sis rostres del nacionalisme a Europa. Parangons del nacionalisme*, (Editorial Pòrtic, 2000), és una reivindicació en pro de la revalorització intel·lectual del fenomen nacional al nostre país enfront de l'actitud refractària majoritària en l'àmbit mediàtic i acadèmic. Com conclou Salvador Cardús al pròleg: "El llibre de Jordi Ventura és també una provocació política

davant la mediocritat i poca exigència de moltes de les idees propagades al nostre país a propòsit del nacionalisme" (pàgina 12).

Jordi Ventura aporta un enfocament original i innovador per explicar que "el nacionalisme, com tot fenomen característic dels humans, és susceptible de conèixer alteracions i metamorfosis fins a derivar en aberracions: fer-se millor o pitjor, experimentar progrés o fer marxa enrere. De manera semblant a la del cos humà, pot créixer i desenvolupar-se en circumstàncies favorables o, a la inversa, patir i sufocar-se sota l'adversitat. Però també pot, d'una manera o d'una altra, acabar degenerant, fins a un punt insospitat. Tal com les malalties no poden anul·lar l'existència de la salut, ni uns cossos malalts no poden anorrear els cossos sans, les derivacions nocives de la ideologia nacionalista no han d'anihilar pas els aspectes beneficiosos del nacionalisme positiu", (pàgina 18).

Per això, va escollir sis personatges: Frederic Mistral, (el nacionalisme impossible), James Connolly, (el nacionalisme proletari), Franz Kafka (la nacionalitat no assumida), Edvard Kardelij, (el nacionalisme plural), Adolf Hitler, (el nacionalisme genocida) i Philippe Pétain (el nacionalisme traïdor). El tractament de cadascun d'ells és desigual en extensió i en profunditat (els dos darrers són breus i poc aprofundits, potser per ésser àmpliament coneguts per tothom). L'atenció prestada a Kardelij cal interpretar-la com un missatge adreçat als federalistes catalans per assenyalar els límits del iugoslavisme plural com a topall pel nacionalisme eslovè.

En canvi trobo acurat i suggerent l'estudi de l'occità Frederic Mistral, brillant literat en llengua autòctona, però que no fou capaç de deslliurar-se de l'alienació nacional francesa. Brandar el patriotisme cultural occità i alhora mantenir el patriotisme polític francès fa impossible el nacionalisme occità. Ventura analitza les contradiccions de

l'occitanisme i conclou: "Els avatars de la vida, i les circumstàncies, havien dut Mistral a creure que tenia com a pàtries França i Provença alhora. I dues pàtries són massa per a un sol home" (pàgina 70).

Pel que fa al perfil de Jammes Connolly, Ventura aprofita el personatge per dir que "el nacionalisme és més que compatible amb l'internacionalisme. Però, en canvi, no seria compatible amb el marxisme clàssic a causa de l'èmfasi que posava Marx a insistir que les més significatives de les categories humanes són les classes socioeconòmiques, definides horitzontalment, i no pas les nacions definides verticalment. Tanmateix, la història ens ha demostrat que el nacionalisme és compatible amb el marxisme restringit a una sola nació, com ara el nacionalisme xinès dels Han, en la Xina contemporània" (pàgina 17).

Finalment, trobo brillant el retrat de Franz Kafka i la seva angoixant ambigüitat: quina era la seva identitat real? "Tal com ha fet notar Emmanuel Frynta, un autor txec contemporani, "l'alemany de Kafka sonava desagradable per a les orelles dels txecs; d'una altra banda, el seu judaisme ofenia els nacionalistes alemanys; l'ortodòxia rabínica i un passat molt pesat el rebutjaven perquè no era prou jueu; el seu coneixement de la llengua txeca no pogué fer-ne un txec; i el seu alemany no era prou alemany per als alemanys" (pàgina 130).

Malgrat els bons desitjos i recomanacions de Salvador Cardús, el llibre pòstum de Jordi Ventura passà desapercebut al nostre país, mancat de tesis ben elaborades sobre les quals sostenir la causa nacional catalana. I així, quan ha arribat el procés independentista, no hi hagut propostes estratègiques sòlidament argumentades per part de les organitzacions polítiques i cíviques compromeses que proposin formes de lluita, processos de debat ideològics i models socials destinats a cohesionar el ventall social que s'autoafirma com a poble en contraposició a l'ordre estatal espanyol (i

francès) que ens és imposat.

Excepcionalment, l'erudit i polifacètic intel·lectual Joan Ramon Resina Bertran va escriure ja fa uns quants anys un breu però substancios assaig titulat precisament *El post-nacionalisme en el mapa global*, (Angle Editorial i Centre d'Estudis de Temes Contemporanis, Barcelona, 2005) on fa una síntesi dels debats sobre la qüestió nacional creuats entre els diversos corrents de pensament polític contemporani (nacionalisme cultural, cívic, ètnic, jurídic) en el context europeu i nord-americà. La noció del post-nacionalisme sorgeix a la darrereria del segle XX arran de l'emergència d'un nou ordre polític global generat per la intensificació del lliure-mercat a escala planetària i la preeminència adquirida per la indústria mediàtica com a creadora d'opinió d'abast internacional. El nucli de l'obra consisteix a reivindicar la vigència del fenomen nacional i desmentir les tesis segons les quals desaparegut el sistema soviètic, sense alternativa a l'economia de mercat global, també els nacionalismes quedaven desfasats.

Dissortadament, resulta perceptible en el discurs majoritari entre l'independentisme una obsessió a definir la causa nacional catalana com a no identitària, que no respon ni a la noció originària d'identitat enllaçada a la idea mateixa de poble ni a la trajectòria històrica de la catalanitat, lligada sempre als valors de la fraternitat i la llibertat. El punt de partida per descabdellar aqueix atzucac cal cercar-lo en la connexió (poc o molt conscient) dels plantejaments d'Esquerra (i dels Comuns a més del conglomerat sociovergent) amb la tendència a la desconstrucció de la idea de nació, i de retruc també del nacionalisme. Politòlegs i sociòlegs d'àmbit cultural genèricament identificat com a progressista prediquen una contra-ideologia post-nacionalista consistent en la substitució dels referents essencials de les identitats nacionals per models multiculturals de vertebració social.

Una mostra n'és l'assaig recent d'Enric Marín i Joan Manuel

Tresserras, *L'obertura republicana. Catalunya després del nacionalisme* (Editorial Pòrtic, Barcelona, 2019), un format acadèmic mancat de substancialitat política i ideològica que en negar el nacionalisme català, nega també el conflicte amb l'integrisme espanyol i desdibuixa la independència com a objectiu polític. Ni els intel·lectuals orgànics d'Esquerra ni els dirigents electes són capaços de concretar les virtuts superadores del postnacionalisme que prediquen respecte de la qüestió clau que té plantejada l'independentisme català: en quins valors i amb quina estratègia hom cohesiona el poble català per sostenir el conflicte i assolir la ruptura respecte de l'ordre estatal espanyol dominant ?

L'absència del patriotisme republicà com a sistema de valors del nou país dona com a resultat que el procés sobiranista en curs estigui liderat ideològicament pel progressisme abstracte i banal d'arrels totalitàries hegemònic a Catalunya des de fa mig segle, entre els quals destaca l'avversió preventiva a la catalanitat, a la identitat nacional concreta i a tots els referents que la representen –la llengua en primer lloc– en nom d'un multiculturalisme que encobreix la claudicació d'un veritable projecte de reconstrucció nacional català. L'anticatalanisme pseudoliberal i el cosmopolitisme apàtrida tenen en comú l'animadversió manifesta envers a tot projecte de construcció social basat en la catalanitat brandant un enlluernament per les identitats difoses basades en l'intercanvi permanent i la creació de realitats virtuals.

Aqueix nou republicanisme postnacional assumit per ERC i susceptible de ser acceptat també per Comuns i la CUP, és realment un relativisme favorable a la confusió d'identitats que parteix de la ficció que tot és manipulable i disponible per tothom i en qualsevol moment amb plena disposició sobre els referents col·lectius dels pobles. Hom hi percep una reticència a evitar els termes reals del conflicte entre el nacionalisme espanyol (l'element cohesionador dels sectors que exerceixen l'hegemonia política i social emparada per l'ordre

estatal) i el nacionalisme català (el que vol aplegar la població que no participa d'aqueixa hegemonia i que expressa unes reivindicacions socials, culturals, econòmiques i identitàries contradictòries amb les prioritats imposades des del poder).